

Update archiveringsbelangen in de Verzamelwet gegevensbescherming

Nieuwe ronde, nieuwe kansen

Archiefbeherende instellingen zijn onderverdeeld in overheidsdiensten en een breed spectrum van particuliere organisaties. Artikel 45 van de Uitvoeringswet Algemene Verordening Gegevensbescherming (UAVG) schept een aantal uitzonderingen op de AVG-rechten van betrokkenen, uitsluitend voor overheidsarchieven. Een update over een verbredingspoging, die zomaar kan verzanden als de archiefsector niet thuisgeeft.

Vorig jaar schreef ik in dit blad over de voorgestelde verbreding van de reikwijdte van artikel 45 UAVG.¹ Dit wetsartikel is gebaseerd op artikel 89 lid 3 AVG, dat de mogelijkheid opent in Unierechtelijke of Lidstaatrechtelijke bepalingen af te wijken van diverse sterke AVG-rechten voor betrokkenen: een uitgebreid recht van inzage (artikel 15); een recht op rectificatie van de gegevens (artikel 16); een recht op beperking van de verwerking (artikel 18, lid 1); en een recht op overdraagbaarheid van de gegevens (artikel 20).

Voor dit viertal is in de huidige redactie van artikel 45 voorzien in uitzonderingen voor archiefbescheiden die berusten in

‘een bij of krachtens deze wet voor de blijvende bewaring van archiefbescheiden aangewezen bewaarplaats’ (artikel 1, onderdeel f Archiefwet). In de huidige vorm kunnen dus alleen overheidsarchiefdiensten onredelijke verzoeken om inzage van documenten die persoonsgegevens van een betrokkene bevatten, en verzoeken om correctie van documenten in archieven, zonder meer afwijzen.

Aanvankelijk succes

Na vaststelling van de UAVG heeft de wetgever gewerkt aan een Verzamelwet gegevensbescherming, die met allerlei »

Kleine particuliere, archiefbeherende organisaties blijven in de Archiefwet en de UAVG buiten scope. Dat raakt onder meer kastelen, heemkundekringen en genealogische verenigingen. Op de foto: het Schepenhuis in Budel, waar Erfgoedvereniging De Baronie van Cranendonck de archieven, bibliotheek en verzamelingen heeft ondergebracht (foto John Scholte, CC BY-SA 3.0 nl).

» wijzigingen in de UAVG het gegevensbeschermingsrecht wilde stroomlijnen en actualiseren. KVAN heeft in 2020 met succes gelobbyd voor uitbreiding van de uitzonderingsbepaling in artikel 45 UAVG. Daarbij werd betoogd dat er, naast overheidsarchiefdiensten, veel andere instellingen zijn die voor het publiek toegankelijk zijn en archieven van blijvende waarde voor het algemeen en historisch belang beheren: instellingen voor sociale geschiedenis, kunstgeschiedenis, emancipatiegeschiedenis, kerkelijke geschiedenis, familiegeschiedenis en persgeschiedenis. Hiervoor was veel begrip bij de wetgever, die dit alles aanvoerde in de memorie van toelichting op de Verzamelwet gegevensbescherming: ‘Denk bijvoorbeeld aan familiestichtingen, kastelen en (kleinere) musea met archieven’ en ‘vele andere instellingen’.² Het wijzigingsvoorstel verving dan ook het zinsdeel in artikel 45 lid 1 over de specifieke categorie archiefbewaarplaatsen door ‘archiefcollecties van blijvende waarde voor het algemeen belang, die beheerd worden door voor het publiek toegankelijke instellingen die geen winstoogmerk hebben’.

Versmalling

Onder invloed van de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) werd de voorgestelde verbreding in het definitieve wetsvoorstel weer sterk versmald. De AP betwijfelde of gesteld kon worden dat het bij ‘archieven die geen wettelijke basis hebben’ wel altijd gaat om archivering in het algemeen belang.³ De wetgever paste op grond van deze input het tekstvoorstel drastisch aan. Na de vermelding van archiefbewaarplaatsen in de zin van de Archiefwet ging het nu, na een ‘of’, om archiefbewaarplaatsen ‘die beheerd worden door andere voor het publiek toegankelijke instellingen die geen winstoogmerk hebben en waarvan de activiteiten in hoofdzaak uit publieke middelen worden bekostigd, of waarvan de leden van het bestuursorgaan, het leidinggevend orgaan of het toezichthoudend orgaan voor meer dan de helft door de staat, zijn

territoriale lichamen of andere publiekrechtelijke instellingen zijn aangewezen’.⁴ Van deze lange zin zei de toelichting dat zo gegarandeerd is dat er sprake is van een algemeen belang. De verwachting van de wetgever is dat hiermee ‘de belangrijkste archiefcollecties’ onder de uitzondering vallen.⁵

Voldoende algemeen belang?

Mijn artikel zette de feiten op een rij, schetste de stand van zaken en pleitte voor een nieuwe lobby om ook kleinere particuliere instellingen te laten vallen onder de vrijstelling van de rechten van betrokkenen. Mijn bezwaar was dat de wetgever nu gekozen had voor een statelijke invulling van ‘algemeen belang’, terwijl dit een politiek begrip is dat geen vooraf bepaalde inhoud heeft. De inhoud moet in wisselende omstandigheden worden geformuleerd. Omdat het een politiek begrip is, kan het niet zo zijn dat in de vorm van een advies bepaald wordt wat ‘voldoende’ is. Vervolgens is het niet aan de wetgever om ‘algemeen belang’ restrictief te definiëren. De herziene tekst wilde een onbepaald begrip kwantitatief meetbaar maken. De wetgever kan echter niet bepalen wat ‘de belangrijkste archiefcollecties’ zijn. Ik besloot met handreikingen om invulling te geven aan wat bij archivering van ‘algemeen belang’ mag heten.

In het verlengde hiervan stuurde KVAN een brief naar de vaste Kamercommissie voor Digitale Zaken, die de voorbehandeling van de Verzamelwet voor haar rekening nam.⁶ KVAN vroeg om de oorspronkelijk voorgestelde tekstherziening in ere te herstellen, zodat meer particuliere instellingen, klein en groot, er wat aan hadden.

Motie

In het rondetafelgesprek dat de commissie op 4 december 2024 over de Verzamelwet voerde, kwamen de belangen van archieven niet aan bod. Archiveringsbelangen zijn echter niet helemaal aan de aandacht ontsnapt. De sector dankt

Kasteel Twickel is niet alleen een populaire bestemming als dagtrip, maar beschikt ook over een archiefkluis met dossiers die zich uitstrekken over 300 meter kastruimte (foto Onderwijsgek, CC BY-SA 3.0).

De Nederlandse Genealogische Vereniging en de Museumvereniging zijn voor de archiefsector partners om de archiveringsbelangen van kleinere particuliere instellingen te borgen.

aan PVV-Kamerlid Valize een motie, die hij inbracht in het plenaire debat op 15 april 2025.⁷ In de toelichting verwees hij kort naar het ‘debacle’ rond het CABR en kwam hij op voor de belangen van heemkundekringen et cetera.

De motie constateerde dat partijen als heemkundekringen, geschied- en oudheidkundige genootschappen, genealogische genootschappen en dergelijke, die een groot maatschappelijk belang dienen, niet per definitie onder de Archiefwet vallen. Terzijde: dat moet natuurlijk zijn ‘per definitie niet’. De tekst vervolgde met de mistige constatering dat de in de Archiefwet opgenomen overwegingen uit de AVG niet gelden voor partijen die niet onder de Archiefwet vallen. Ze besloot trefzeker dat de Autoriteit Persoonsgegevens gewend is strikt te handhaven. De *pointe* van de motie was een tweeledig verzoek aan de regering:

1. om in gesprek te gaan met partijen als heemkundekringen, geschied- en oudheidkundige genootschappen, genealogische genootschappen en dergelijke over de risico’s/problemen die worden ervaren bij het mogelijk in strijd handelen met de AVG;
2. om een analyse van deze gesprekken te maken met een voorstel om de uit de analyse voortgekomen knelpunten die raken aan mogelijke overtreding van de AVG op te lossen, en hierover te rapporteren aan de Kamer.

Waar staan we?

We kunnen deze motie verschillend beoordelen. Liever had ik een amendement gezien om de oorspronkelijke tekst te herstellen. De lobby heeft tot dusver weinig concreets opgeleverd.

De motie-Valize geeft in ieder geval openingen om alsnog de archiveringsbelangen van kleinere particuliere instellingen onder de aandacht te brengen. De motie betekent huiswerk voor de wetgever én voor de archiefsector in brede zin. Staatssecretaris Struycken (NSC) liet het oordeel over de motie aan de Kamer. Op 13 mei stemde een ruime Kamermeerderheid voor. De (volgende) staatssecretaris gaat dus zijn aandeel leveren aan gesprekken, een analyse en een rapportage. Het is nu aan de sector om zich hier samen met partners als de Nederlandse Genealogische Vereniging en de Museumvereniging op voor te bereiden, om feiten en ervaringen te verzamelen en om het streefbeeld scherp te krijgen.

Kansen

We kunnen, met KVAN, dankbaar constateren dat er nu althans meer instellingen onder de reikwijdte van artikel 45

UAVG gaan vallen.⁸ Maar hier willen we het toch niet bij laten? Mij dunkt dat de inzet moet zijn om alsnog de ruime formulering van artikel 45 lid 1 in de UAVG te krijgen. De sector hoeft hiervoor niet te wachten op een nieuwe verzamelwet. De Verzamelwet is een dik conglomeraat van technische wijzigingsvoorstellen, zonder samenhang en met sterk verschillende reikwijdte. De staatssecretaris maakte duidelijk niet nogmaals noodzakelijke wijzigingen in het kader van een verzamelwet te clusteren. Tijdens het debat kondigde hij aan dat het in zijn bedoeling ligt om na deze wetgevingsoperatie de UAVG zelf te herzien. Hier liggen kansen die de archiefsector moet benutten.

Met het oog op deze voorgenomen herziening noem ik nog twee andere, samenhangende punten:

1. Rond het wetsvoorstel ‘Wijziging van de Archiefwet ter uitvoering van overweging 158 van de AVG’ speelt een vergelijkbaar probleem in het bereik als bij artikel 45 UAVG: het wetsvoorstel beoogt uitsluitend meer ruimte te scheppen voor overheidsarchiefdiensten. Categoriale of lokale, particuliere instellingen blijven buiten scope. Hun mogelijkheden voor ruimere beschikbaarstelling kunnen alleen tot stand komen in het kader van de UAVG.
2. Al is de vaart uit de ‘spoedwet’, het ministerie zet nog altijd in op deze ‘Wijziging van de Archiefwet ter uitvoering van overweging 158 van de AVG’. Mocht dit streven vastlopen, dan lijkt het mij verstandig te overwegen voor de intentie hierachter (alsnog) wettelijke grond te zoeken binnen de UAVG. Mij lijkt dit sowieso een wenselijker plek om archiverings- en onderzoeksbelangen rond de verwerking van bijzondere persoonsgegevens steviger te verankeren. Allereerst vanwege het genoemde probleem dat in de Archiefwet particuliere, archiefbeherende organisaties per definitie buiten scope blijven. In de tweede plaats omdat valt te voorzien dat de verhouding van de gewijzigde Archiefwet tot de UAVG in de toepassing ingewikkeld zal blijven. We zijn voor archiveringsbelangen gebaat bij een eenduidig, integraal wettelijk kader. |

NOTEN

- 1 Niels van Driel, ‘Voldoende algemeen belang? Uitbreiding artikel 45 UAVG staat onder druk’, *Archievenblad* (augustus 2024), nr. 4, pp. 22-25.
- 2 Memorie van toelichting, Kamerstukken II 2022–2023, 36264, nr. 2, p. 25 (Wijziging van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming en enkele andere wetten in verband met het stroomlijnen en actualiseren van het gegevensbeschermingsrecht – Verzamelwet gegevensbescherming).
- 3 Autoriteit Persoonsgegevens, Advies over de Verzamelwet gegevensbescherming, 11 november 2020, pp. 8-9. Beschikbaar via: <https://tinyurl.com/469xzeh2>
- 4 Voorstel van wet, Kamerstukken 2022–2023, 36264, nr. 2, p. 6 en zo tot in de nota van wijziging uit 2024 toe, nr. 7, p. 2.
- 5 Memorie van toelichting, Kamerstukken 2022–2023, 36264, nr. 3, p. 33.
- 6 KVAN, brief aan de vaste Kamercommissie voor Digitale Zaken, 19 november 2024. Zie: <https://tinyurl.com/y5j5e3ak>
- 7 Kamerstukken 2024–2025, 36264, nr. 11.
- 8 KVAN, ‘Uitbreiding uitzonderingen op AVG-rechten voor archiefinstellingen door Tweede Kamer aangenomen’, persbericht, 22 mei 2025. Zie: <https://tinyurl.com/4e44yu5f>